Resan till Dalarö 30 juli 2025

Klockan 07.50 anlände bussen från Håbo Buss till Kallhäll för att hämta 9 förväntansfulla passagerare.

Bussen fortsatte till Jakobsberg för att hämta upp resterande passagerare.

Resan till Dalarö 30 juli 2025

Rose-Marie prickar av att alla har kommit.
Vi blev så småningom totalt 44 st. som skulle utforska Dalarö med omnejd.

Avstigning utanför Tullhuset på Dalarö. Lite trångt om saligheten för bussen men det gick bra.

Vid ankomst skulle vi bli serverade kaffe och fralla. Vi anlände dock lite tidigare än beräknat så man var inte riktigt klara med kaffet. Här står en del som väntar på att få komma in.

Själv gick jag en liten promenad för att kolla omgivningarna. Här ser man sjösidan av Tullhuset.

Tullhuset från gaveln mot gatan.

Här har jag kommit ner till hamnen med båtbryggor och en del båtar.

En av Waxholmsbolagets båtar som kör mellan olika öar i farvattnet kring Dalarö

Nu har vi kommit på plats i Tullhuset för att inmundiga vår fralla och kaffe.

Mannen på bilden är vår guide för dagen. Han heter Lars-Olof Landing men kallas LO för enkelhets skull. Lars-Olof Landin är en välkänd lokalprofil på Dalarö, främst känd som drivande kraft bakom Dalarö Turistbyrå och Dalarö Gästhamn under sommartid. Han har i många år engagerat sig i att utveckla och marknadsföra Dalarö som besöksmål och har ofta guidat grupper och arrangemang kring samhällenas historia, arkitektur och naturvärden. Han berättade mycket för oss om Dalarö och dess betydelse genom seklerna. Så som LO berättade om Dalarö skulle man tro att Dalarö är universums centrum!

Dalarös historia genom åren

Dalarö har en lång och fascinerande historia som sträcker sig från medeltiden till idag, där orten har genomgått flera centrala förändringar och fyllt viktiga funktioner i Sveriges utveckling.

- **1200-talet**: Orten omnämns tidigt som "Dalernsund" i danska kungen Valdemar Sejrs jordebok och utgör redan då en skyddad och viktig ankringsplats för sjöfarten.

- **1300-1400-talen**: Vid flera tillfällen fryser utländska krigsfartyg fast vid Dalarö under oroliga perioder, bland annat av vitaliebröderna. Platsen spelar roll vid krig och sjöfart även under dessa sekel.
- **1500-talet**: Strategisk betydelse noteras, bland annat av kung Erik XIV, som ser möjligheter för örlogsflottan att använda Dalarö som hemmahamn.
- **1600-talet**: Dalarö blir centrum för tull- och lotsverksamhet. 1636 flyttas Stora sjötullen hit, vilket gör Dalarö till Sveriges viktigaste tullstation för sjöfarten in mot Stockholm. Samhället växer fram med tullkammare, lotsstation och sjökrogar. Under detta århundrade byggs även den militära befästningen Dalarö skans som består än idag.
- **1700-talet**: Dalarö utvecklas vidare som tull- och lotssamhälle men drabbas hårt av ryska härjningar 1719 då många kustnära hus och verksamheter bränns ner, även Smådalarö Krog på Krogholmen. Vissa byggnader, som Dalarö kyrka och Sandemar, klarar sig dock.
- **1800-talet**: Befolkningen växer till ungefär 600 personer vid seklets mitt. Med ångbåtstrafikens införande 1852 blir Dalarö tillgängligare och en ny epok inleds, där orten attraherar sommargäster och semesterfirare från Stockholm. Stora trävillor byggs, särskilt av välbärgade stockholmare, och Dalarö får sitt rykte som skärgårdens sommarparadis.
- **1900-talet och framåt**: Dalarö fortsätter att vara ett populärt sommarsamhälle och har många välbevarade trävillor från tiden runt sekelskiftet 1900.

Genom seklerna har Dalarö gått från en strategisk försvars- och tullplats till att bli ett kulturellt och rekreativt centrum i Stockholms södra skärgård, där spåren av tullväsendet, lotsstationer och semesterlivet fortfarande sätter sin prägel på orten.
Viktiga händelser är väl dokumenterade, men tidslinjen visar tydligt hur ortens roll förändrats från medeltidens tryggade ankarplats, via stormaktstidens militär- och tullknutpunkt, till dagens samhälle präglat av sommargäster och skärgårdskultur.

Efter kaffet gav vi oss ut för att titta närmare på Dalarö och höra mer om dess historia av LO.

Sjötrafiken är viktig och omfattande på Dalarö

Här har vi stannat vid ett minnesmärke

När andra världskrigets närmade sig sitt slut, särskilt hösten 1944, anlände omkring **6 500 baltiska flyktingar -** främst ester och letter - till Dalarö i Stockholms södra skärgård. Totalt tog Sverige emot cirka 30 000 baltiska flyktingar under krigets slutskede, varav Dalarö blev en särskilt viktig tillflyktsort tack vare sitt läge vid inloppet till Stockholm.

Bakgrunden till flykten var den sovjetiska återockupationen av Baltikum. När Röda armén avancerade hösten 1944 flydde tusentals balter natten över Östersjön, ofta i överlastade och dåligt utrustade båtar - en resa med stor risk för att bli sänkta av ryska ubåtar eller omkomma i stormar, något som flera vittnesmål berättar om.

De som överlevde färden och kom till Dalarö togs ofta emot av svenska patrullbåtar, som lotsade dem till hamn och tillfällig säkerhet.

Många av flyktingarna samlades först på Dalarö innan de fördes vidare, men platsen blev central i det kollektiva minnet - så viktig att ett **minnesmärke** restes vid fiskehamnen 2004: "**Flykt och Hemkomst**" av konstnären Ursula Schütz. På monumentet finns orden: "Uppbrott, hopp, längtan, glömska, minne, saknad, liv, framtid". Monumentet symboliserar både de svåra livsöden som utspelat sig och de band som uppstod mellan flyktingar och lokalbefolkning.

Flera personliga berättelser finns från balter som anlände just till Dalarö, exempelvis konstnären Ilon Wikland som anlände efter fem dygns strapatsrik flykt över havet natten till 25 september 1944 - dagen innan en storm tog många andra båtar med sig i djupet. Många med Dalaröanknytning har kvar minnen från dessa händelser och en del släktingar till överlevande är aktiva i att hålla minnet levande

Denna typ av hus kallas schweizerhus.

Vissa hus på Dalarö kallas för "schweizerhus" eftersom de är byggda i schweizerstil, en arkitekturstil som var populär i Norden under perioden 1840–1920. Denna stil inspirerades av den lantliga träbebyggelsen i Schweiz, kännetecknad av dekorativa trädetaljer, synligt timmer och sadeltak med stora taksprång, ofta med lövsågade ornament och snickarglädje. Stilen associeras med ett naturnära, fritt levnadssätt och demokratiska ideal från Schweiz, vilket gjorde den attraktiv även i Sverige på 1800-talet.

Det byggs nya hus på Dalarö. Detta är en bild på nya bostadsrätter som byggs nere vid hamnen. Man måste dock vara stadd vid kassa om man skall ha råd med en lägenhet här.

Så här långt har man kommit med ett av husen i verkligheten.

Här är ytterligare hus som snart är klara för inflyttning.

Detta lilla hus ligger precis nere vid vattnat. Stugan tillhörde Anders Franzén som var mannen som upptäckte Regalskeppet Vasa och drog igång projektet att få upp fartyget från Stockholm ströms botten. Stugan är numera ett minimuseum som innehåller olika artefakter som Franzén samlade på sig under åren. Bl.a. finns hans ljusa rock som man ofta såg honom i under Vasa bärgningen.

Anders Franzén (1918–1993) var en svensk marintekniker och amatörforskare, mest känd för att ha lokaliserat det svenska krigsfartyget *Vasa* 1956, vilket ledde till bärgningen av skeppet 1959–1961. Han studerade skeppsteknik vid Kungliga Tekniska högskolan men tog aldrig examen, utan arbetade som expert på oljeteknik inom den svenska marinen samtidigt som han bedrev historisk forskning kring gamla svenska örlogsfartyg i arkiv. Han insåg tidigt att bräckvatten i Östersjön bevarade trävrak från skeppsmask, vilket hjälpte honom att finna välbevarade skeppsvrak som *Vasa*.

Detta är en replika av en dykarklocka från 1600-talet. Dessa användes för att gå ner till sjunkna krigsfartyg och plocka upp kanonerna så att de skulle kunna komma till användningen igen på ett nytt fartyg.
Denna kopia av 1600-tals dykarklocka finns vid sidan av Anders Franzéns museum på Dalarö.

Efter promenaden runt hamnen på Dalarö var det dags för lunch som serverades i Tullhusets restaurang.

Efter lunchen skulle vi titta på Dalarö kyrka som låg precis intill Tullhuset.

Kyrkans klockstapel som låg en liten bit ifrån själva kyrkan.

En väldigt vacker träkyrka som klarat sig från ryssarnas härjningar i trakten på 1719-talet. Många hus brändes ner av ryssarna den gången men kyrkan klarade sig.

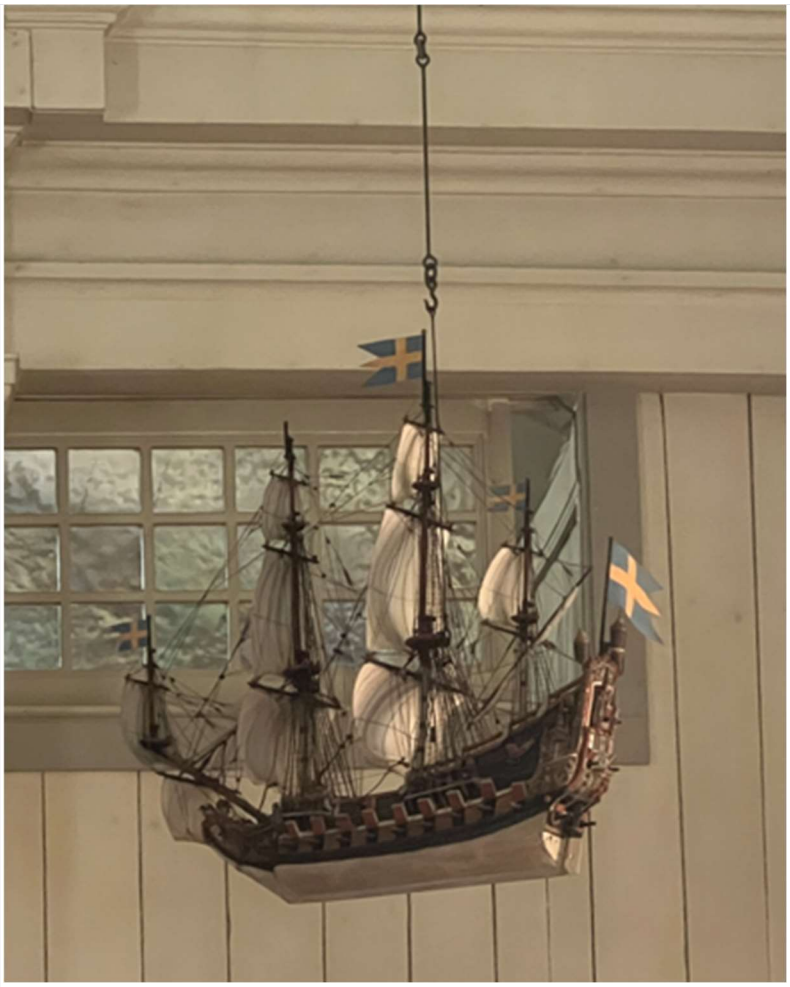
Byggnaden uppfördes ursprungligen som ett mindre träkapell på 1650-talet, med tillkomsttid mellan åren 1649 och 1652. Det nuvarande utseendet fick kyrkan efter en ombyggnad 1787 då väggarna höjdes och taket gavs sin karakteristiska brutna form.

Då byggdes också en sakristia till, och kyrkorummet fick tunnvalv samt pilastrar på väggarna. En större restaurering genomfördes 1936 under arkitekt Einar Lundbergs ledning, då bland annat golv byttes och nya fönster togs upp. Kyrkan har klarat sig oskadd från de stora bränder som drabbat Dalarö.

Interiört är kyrkan känd för flera historiska inventarier, bland annat en predikstol från 1630 skapad av mäster Melcherdt, som ursprungligen var avsedd för Tyresö kyrka men kom till Dalarö 1639. Den äldsta altartavlan från 1654 föreställer nattvarden och har givarnas porträtt infällda i ramen, medan nuvarande altartavla är en barockmålning av Jesu korsfästelse från 1710.

Dopfunten är tillverkad 1936 av svartek från linjeskeppet Riksäpplet, som förliste 1676.

Kyrkan har också två votivskepp, en modell av örlogsskeppet Göteborg från 1652 och en av fullriggaren Josefina, som gick under 1887.
Bilden visar örlogsskeppet Göteborg.

Efter kyrkan skulle vi ut på fjärden med en båt som skulle köra runt bland öarna i skärgården. Tyvärr blev det något fel med tidsplaneringen avseende båten så den blev nästan en hel timme försenad. Under tiden fördrev vi tiden med att strosa omkring i det vackra vädret nere vid hamnen och många passade på att köpa glass i den närbutiken som sålde det mesta vad det gällde båttillbehör inkl. bensin och diesel.

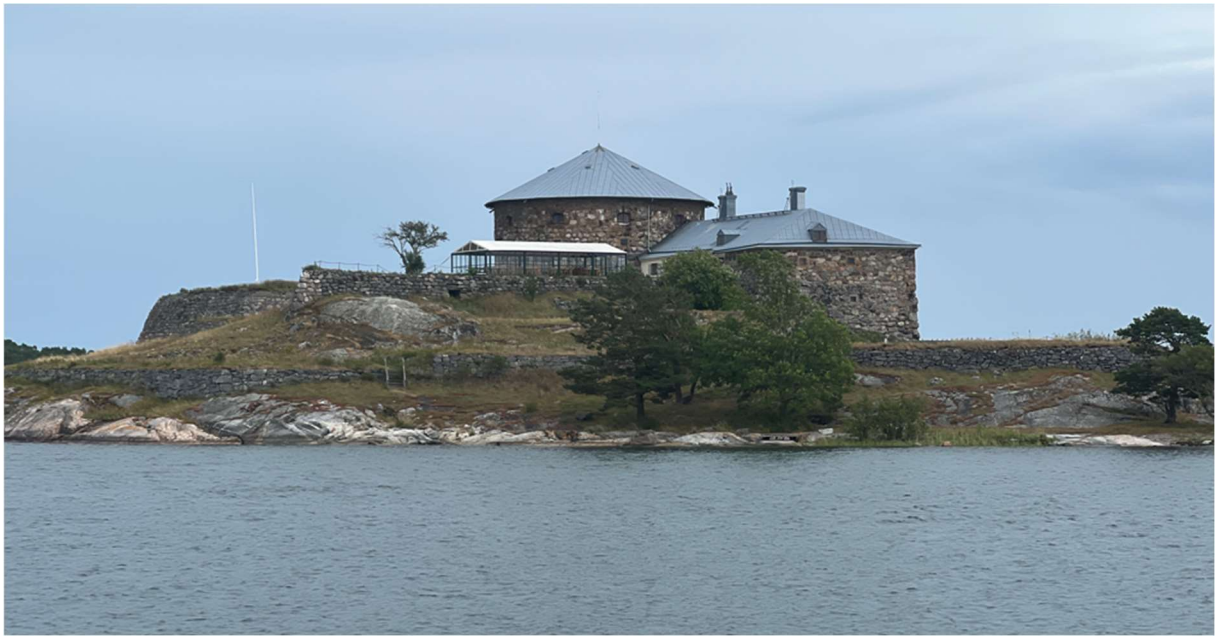
Slutligen ankom fartyget Öfararen som vi skulle åka med. Folket drar sig ner till fartyget.

Nu återstår bara att få ut landgången så att vi kan kliva på.

Fartyget är på väg och bilden visar Dalarö från sjösidan.

Vi passerade Dalarö skans efter en stund.

Dalarö skans är en försvarsfästning belägen på ön Stockskäret utanför Dalarö i Stockholms skärgård.

Den började anläggas redan 1623 som en viktig försvarsposition för det södra inloppet mot Stockholm och skyddade hamnen och de fartyg som låg förtöjda vid Dalarö. Den tidiga skansen byggdes vidare från 1656, och den skans som står idag ritades av Erik Dahlberg, en framstående fästningsbyggare under stormaktstiden, och blev klar omkring 1682. Arbetena för att göra den försvarsduglig fortsatte fram till 1724, med tornets huv färdigställd först 1753.

Dalarö skans hade som uppgift att skydda fartyg i Dalarö hamn och skydda infarten till Stockholm. Trots dess försvar kunde den dock inte hindra den ryska galärflottan 1719, som höll sig utom skotthåll och brände Dalarö samhälle. Under det finska kriget 1808 fick skansen en viss upprustning

men förlorade sin militära betydelse och räknades inte längre till rikets fasta försvar efter 1854. Under 1800-talet förföll skansen och användes en period endast som förråd

Här ser vi en del av Kymmendö eller Hemsö som August Strindberg kallade den i sin berättelse och Hemsöborna med Carlsson och madam Flood i spetsen.
Det vi ser i bilden är en restaurang som kallas Carlssons bakficka.

Några våghalsar har gett sig ut i kajaker, dock ingen i vårt sällskap.

Åkerlundska villan.

Erik Åkerlund var en svensk affärsman, publicist och entreprenör som hade en stor koppling till Dalarö. Han byggde bland annat den storslagna Åkerlundska villan på Dalarö vid början av 1920-talet. Villan uppfördes 1921 och var då ett centrum för societetsliv med fest och bjudningar vid vattenbrynet. Villan har en historisk och exklusiv prägel, och har nyligen omvandlats till moderna bostäder med bevarade ursprungsdetaljer, fri havsutsikt och tillgång till strandlinje, brygga, bastu och gym.

Erik Åkerlund hade ett förlag som hette Ahlén & Åkerlund. Förlaget såldes till Bonnierkoncernen 1929 för en vid den tiden hiskelig peng av 9 miljoner kronor.

Dessa pengar investerade Åkerlund i det som skulle bli Åkerlund och Rausing i dagligt tal Tetrapak.

Amerikaberget på Dalarö.

Amerikaberget på Dalarö är en välkänd plats som fått sitt namn efter Lars Gustav Johansson, kallad "Jänken" (född 1845, död 1902), som bodde några år i Amerika och sedan återvände till Dalarö. Namnet "Amerikaberget" kommer alltså från denna koppling till Amerika.
Platsen är en av de mest välbesökta på Dalarö, känd för sina fina utsikter över skärgården, bland annat med utsikt mot Mysingen i fjärran. Hit når man enklast genom att gå upp Birger Jarlsvägen från Dalarö torg. Amerikaberget är också en populär mötesplats vid olika arrangemang, till exempel Valborgsfirandet, och används ofta för rekreation och att njuta av naturen

Nu är vi på väg tillbaka in mot kajen på Dalarö.

Avstigning.

Efter båtturen stod bussen och väntade på oss nere vid hamnen för att transportera oss tillbaka till Järfälla. Vår kvinnliga chaufför, Gitte, framförde bussen tryggt och behagligt både till och från Dalarö.

Här har vi kommit hem till Jakobsberg och det är dags att ta farväl de som skulle stiga av här.
Bussen fortsatte till Kallhäll med oss som skulle av där.
Tack för en trevlig dagsutflykt till Dalarö som bjöd på strålande solsken och ingen vind större delen av dagen.

Text: AI samt Sten Pernemark
Bild: Sten Pernemark och Britt-Marie Edvinsson

Senast uppdaterad 2025-07-31